

Αλεξάντρ Ν. Οστρόφσκι

Το ημερολόγιο ενός απατεώνα

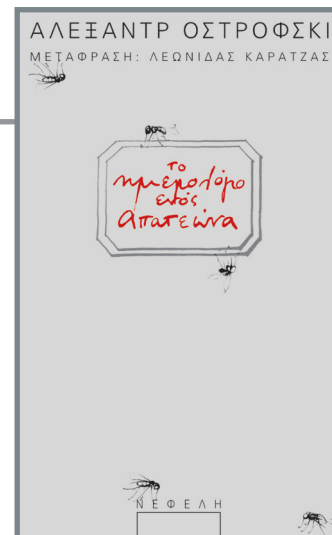
Μετάφραση: Λεωνίδας Καρατζάς

Σειρά: Παράσταση

ISBN: 978-960-211-907-5

Σελ.: 216 • Τιμή: € 12,50

Φεβρουάριος 2009

εξώφ.: Anne Niederstadt

ΓΚΛΟΥΜΟΦ

Δεν καταλάβατε καλά. Σκοπεύω να μετακομίσω σε μεγαλύτερο διαμέρισμα.

ΜΑΜΑΕΦ

Μεγαλύτερο! Δεν έχετε τα μέσα να διατηρήσετε αυτό και θα πάρετε μεγαλύτερο!

ΓΚΛΟΥΜΟΦ

Ναι!

ΜΑΜΑΕΦ

Έχετε καθόλου μυαλό στο κεφάλι σας; Με ποια λογική...;

ΓΚΛΟΥΜΟΦ

Δεν υπάρχει λογική... Μόνο βλακεία.

ΜΑΜΑΕΦ

Βλακεία; Μην λέτε βλακείες!

ΓΚΛΟΥΜΟΦ

Δυστυχώς, κύριέ μου, η πραγματικότητα είναι ότι είμαι βλάκας με πατέντα.

ΜΑΜΑΕΦ

Βλάκας; Πολύ αστείο. Δηλαδή πώς... βλάκας;

ΓΚΛΟΥΜΟΦ

Βλάκας... Πώς το λένε... Βλάκας!

Ο Αλεξάντρ Νικολάγιεβιτς Οστρόφσκι (1823-1886) είναι ο μεγάλος Ρώσος δραματουργός των κεντρικών δεκαετιών του 19ου αιώνα, την περίοδο του ρεαλιστικού ρεύματος στη ρωσική λογοτεχνία, την εποχή που ο Τουργκένιεφ, ο Ντοστογιέφσκι και ο Τολστόι δημιούργησαν έργα σταθμούς στην παγκόσμια φιλολογία.

Ο Οστρόφσκι γεννήθηκε το 1823 στη Μόσχα, ο πατέρας του ήταν δικηγόρος που συνεργαζόταν με Μοσχοβίτες εμπόρους. Μετά την αποφοίτησή του από το γυμνάσιο, σπούδασε τρία χρόνια νομική στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας και στη συνέχεια εργάστηκε ως το 1851 στο δικαστήριο της Μόσχας.

Είναι ο μόνος Ρώσος συγγραφέας της εποχής που αφιερώθηκε αποκλειστικά στο θέατρο, με το οποίο είχε πραγματικό πάθος. Έγραψε πάνω από σαράντα έργα, τα οποία αποτέλεσαν τον κορμό του ρωσικού ρεπερτορίου για πολλά χρόνια, αλλά ασχολήθηκε και με

πρακτικά ζητήματα, όπως την ίδρυση μιας σχολής θεάτρου και της Ένωσης Ρώσων Θεατρικών Συγγραφέων, η οποία, μεταξύ άλλων, φρόντιζε για την είσπραξη των συγγραφικών δικαιωμάτων, πράγμα εξαιρετικά σημαντικό εκείνη την εποχή.

Για πολλά χρόνια, εντελώς εσφαλμένα, θεωρούσαν τα έργα του Οστρόφσκι ηθογραφίες ή, στην καλύτερη περίπτωση, κωμωδίες χαρακτήρων, που περιέγραφαν το διεφθαρμένο γραφειοκρατικό καθεστώς της εποχής εκείνης και τη χυδαιότητα και αρπακτικότητα της κυρίαρχης τάξης. Οι καταστάσεις αυτές δεν θύμιζαν σε κανέναν τις κομπίνες των χρηματιστηρίων, τη χυδαία απληστία των funds, την κραυγαλέα διαφθορά της εξουσίας στην εκλεπτυσμένη Δύση. Το *Ημερολόγιο ενός απατεώνα* («Και ο εξυπνότερος των ανθρώπων θα κάνει κάποια στιγμή το λαθάκι του» είναι σε ελεύθερη μετάφραση ο ρωσικός τίτλος) έκανε πρεμιέρα το 1886 στο Θέατρο Μάλι. Ο βασικός ήρωας του έργου, ο Γκλούμοφ, είναι ένα χαρακτηριστικό προϊόν της εποχής του, ένας τυχάρπαστος αριθίστας –απόλυτα αναγνωρίσιμος σε όλες τις εποχές και σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης– που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνίας που τον γέννησε, όπως με απόλυτη ωμότητα γίνεται φανερό στην τελευταία σκηνή. Η τελική μη λύση είναι χαρακτηριστική για τη δραματολογία του Οστρόφσκι. Δεν στρογγυλεύει τα πράγματα, δεν δίνει αισιόδοξες προοπτικές, δεν προσπαθεί να ωραιοποιήσει. Ο κόσμος είναι ένα μέρος όπου βασιλεύει η κυνικότητα, και ο απατεώνας, σε σύγκριση με τους υπόλοιπους, φαντάζει αθώα περισσότερα.

Παρ' όλο που τα έργα του γνώρισαν σταθερή επιτυχία, ο Οστρόφσκι είχε ελάχιστο οικονομικό όφελος. Η κούραση και η απογοήτευση υπονόμισαν την υγεία του και αναμφίβολα ευθύνονται για τον σκυθρωπό τόνο μιας σειράς έργων που ακολούθησαν μετά το 1860. Μόνο προς το τέλος της ζωής του ο Οστρόφσκι απέκτησε την υλική ευμάρεια που του άξιζε. Δεν υπήρχε πλέον θέατρο στη Μόσχα όπου δεν παίζονταν τα έργα του. Από το 1874 ως τον θάνατό του ήταν πρόεδρος της Ένωσης Ρώσων Θεατρικών Συγγραφέων. Το 1885 διορίστηκε καλλιτεχνικός διευθυντής των κυβερνητικών θεάτρων της Μόσχας. Οι εξοντωτικές υποχρεώσεις της θέσης του επιδείνωσαν την κατάσταση της υγείας του και τον επόμενο χρόνο πέθανε.

Σημείωμα του μεταφραστή

Το *ημερολόγιο ενός απατεώνα* έχει πίσω του μεγάλη ιστορία διασκευών, κυρίως προσαρμογών στα πολιτικά δεδομένα της εκάστοτε εποχής. Περίφημες ανάμεσά τους είναι οι διασκευές του Νταντσένκο (1910), με πρωταγωνιστή τον ίδιο τον Στανισλάβσκι, όπου όλοι οι αντιήρωες του έργου δεν είναι παρά οι ετοιμόρροπες κολώνες που στηρίζουν το διεφθαρμένο παλιό καθεστώς, και του Σεργκέι Αϊζενστάιν, ο οποίος το 1923 ανέβασε μια μνημειώδη παράσταση για τα εκατό χρόνια από τη γέννηση του συγγραφέα. Το κείμενο ακολουθούσε σε γενικές γραμμές το κείμενο του Οστρόφσκι, με πολλές προσθήκες στο πνεύμα της πολιτικής σάτιρας της εποχής, αλλά και πολλά σκηνικά ευρήματα παρμένα από το τσίρκο, με κλόουν και ακροβάτες να ισορροπούν σε σχοινιά πάνω απ' το κοινό και να κατεβαίνουν από ψηλά με αλεξίπτωτα. Η διασκευή αυτή είχε και μια παγκόσμια πρώτη: τη χρήση του κινηματογράφου σε μια θεατρική παράσταση.

Κατά παράδοξο τρόπο, το έργο του Οστρόφσκι επικοινωνεί άριστα και άμεσα με την εποχή μας, χωρίς στην ουσία να χρειάζεται δραστικές αλλαγές του τύπου που προαναφέραμε. Όλοι σήμερα γνωρίζουμε την ανατομία της διαφθοράς, τους μηχανισμούς της κοινωνικής και πολιτικής αναρρίχησης, την ψυχολογία των «χρυσών παιδιών». Αρκεί να διαβάσουμε εφημερίδες. Γι' αυτό και οι προσαρμογές που έγιναν ήταν αυτές που κρίθηκαν απαραίτητες, όχι για ιδεολογικούς ή διδακτικούς λόγους, αλλά για να εξυπηρετήσουν μια σύγχρονη παράσταση με νεύρο, γρήγορο ρυθμό και εναλλαγές, και με ένα επιτελείο εξαιρετών και πεπειραμένων ηθοποιών, που είναι σε θέση να δώσουν την ψυχολογική διάσταση του ρόλου τους.

Λεωνίδας Καρατζάς